

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3182>

**AN EXAMINATION OF THE GRADUATE EDUCATION
THESES CARRIED OUT WITHIN THE SCOPE OF LITERACY
SKILLS INCLUDED IN THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN
OKURYAZARLIK BECERİLERİ KAPSAMINDA
GERÇEKLEŞTİRİLEN LİSANSÜSTÜ EĞİTİM TEZLERİNE
İLİŞKİN BİR İNCELEME**

**Bülent GÜVEN¹
Fevzi DEMİR²**

Abstract

In this research, it is aimed to examine the postgraduate theses made in Turkey within the scope of literacy types for Social Studies course in terms of basic research dimensions. In line with the determined purpose, it is aimed to present a different perspective to the researches carried out in our country within the scope of literacy types for social studies. The study population of the research carried out with the document analysis technique consists of a total of 30 theses, 21 of which are master's theses and nine of which are doctoral theses, which were carried out in Turkey within the scope of literacy types for social studies within the time period from 2010 to 2021. These theses were reached by using the YÖK national thesis scanning center database. Based on the findings reached in the research, it was concluded that the most 11 studies and media literacy followed by map literacy and financial literacy were included as literacy type in the theses examined, followed by four studies. When the study groups of the theses within the scope of the research were examined, it was concluded that the social studies teacher candidates were studied the most and that they followed this in their research conducted with students.

Keywords: Social Studies, Literacy, Skill.

¹ Prof. Dr, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, bulentg@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8883-3028>.

² Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Bölümü, fevzidemir17@gmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9358-6949>.

Özet

Bu araştırmada Sosyal Bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin temel araştırma boyutları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda okurlara sosyal bilgiler dersine yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen araştırmalara yönelik farklı bir bakış sunulması amaçlanmaktadır. Doküman analizi tekniğiyle yürütülen araştırmanın çalışma evrenini 2010 yılından 2021 yılına kadar olan zaman dilimi içerisinde sosyal bilgiler dersine yönelik önerilen okuryazarlık türleri kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen 21 tanesi yüksek lisans, dokuz doktora tezi olmak üzere toplam 30 adet tez oluşturmaktadır. Bu tezler Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ulusal tez tarama merkezi veri tabanı kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bulgulara dayalı olarak incelenen tezlerde okuryazarlık türü olarak en çok 11 araştırma ile medya okuryazarlığı sonrasında dördüncü araştırma ile harita okuryazarlığı ve finansal okuryazarlığın yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki tezlerin çalışma gruplarına bakıldığında ise en çok sosyal bilgiler öğretmen adayları ile çalışıldığı, öğrenciler ile gerçekleştirilen araştırmalarında bunu takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Okuryazarlık, Beceri.

GİRİŞ

Okuryazarlık kavramı ile karşılaşıldığı anda akla ilk gelen ilkokullarda öğrencilere Türkçe dersi kapsamında kazandırılmaya çalışılan temel beceri gelmektedir. Ancak tüm dünyayı 1950’lerden başlayarak etkileyen değişim ve gelişim süreciyle birlikte eğitimde okuryazarlık kavramı da alışlagelmişin dışında daha farklı boyutlarda bir anlam kazanmıştır. Bu değişim ve gelişimle birlikte okuryazarlık kavramına yüklenen yeni misyonlar, bireylerin gelişen dünyaya nitelikli bir şekilde uyumunu sağlama görevinin yanı sıra bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere de paralel olarak onların gelişen bir yapıya sahip olmalarına yardımcı olmaktadır. Okuryazarlık kavramının niteliği özellikle 1990’lardan sonra hızlı bir değişim geçirmeye başlamış ve kavramın çerçevesi bilimsel ve teknolojik gelişmelere, şehirlerdeki yaşam şartlarına ve yeni ihtiyaçlara bağlı olarak farklılaşmıştır. Artık okuryazarlık kavramı tekil değil, çoğul olguları kapsar duruma dönüşmüştür; literatürde bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, medya okuryazarlığı (Altun, 2005), eğitim programı okuryazarlığı (Kana, Aşçı, Zorlu Kana ve Elkıran, 2018) gibi adlarla yer alan farklı okuryazarlık türleri ile birlikte kullanılır olmuştur.

Türkiye’de de 2005 yılından itibaren ilerlemecilik eğitim felsefesini benimsemiş olan yeni programların hayata geçirilmesi sonrası yeni okuryazarlık türlerinin kullanımı konusunda uygun bir ortam oluşmuştur. Özellikle uzun yıllar mihver ders olarak ilkökul 4. sınıftan başlayarak okutulan, öğrencilere toplumsal kişilik ve benlik kazandırmada işlevsel bir yapıya sahip olan Sosyal Bilgiler’in öğretim programında da yeni programlarla birlikte beceriler başlığı altında literatüre girmiş çeşitli okuryazarlık türlerine yer verildiği görülmektedir (Güven, 2019).

Sosyal Bilgiler dersinin içerisinde birçok farklı sosyal bilim dalını barındıran disiplinlerarası yapısı birçok farklı okuryazarlık türünün kullanımı konusunda uygun bir zemin oluşturmaktadır. 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bu okuryazarlık becerilerinin kazanımı ve kullanımı da amaçlanmaktadır. Bu beceriler arasında yer alan bazı okuryazarlık türleri dersin öğretim programında; Çevre Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Finansal Okuryazarlık, Harita Okuryazarlığı, Hukuk Okuryazarlığı, Medya Okuryazarlığı ve Politik Okuryazarlık şeklinde sıralanmaktadır (Güven, 2019). Programda yer alan bu okuryazarlık türlerinden ilki olan çevre okuryazarlığı; okuryazarlık türleri içerisinde tarihsel süreç olarak en eski türlerden biri olarak bilinir. Çevre Okuryazarlığı, "bireyin çevresel bilgi ve farkındalık düzeyi" olarak tanımlanmaktadır (Roth, 1968). Tanımda belirtilen çevresel bilginin bir tek ezber şeklinde olmadığı bu bilgilerin farkında olunarak ve bu bilgileri kullanarak davranışların gözlenmesi anlamına geldiği bilinmelidir. Çevre okuryazarlığı niteliğini kazanmış bir

bireyde Çevre ve çevre sorunlarını karşı duyarlı olma, çözüm için harekete geçme, toplumsal proje ve çalışmalara gönüllü katkılar verme gibi davranışlar da gözlenmektedir (Güven, 2019). Programda yer alan bir başka okuryazarlık türü "Dijital Okuryazarlık" olarak ifade edilmektedir. Dijitalleşmenin giderek arttığı günümüz koşullarında "Dijital Okuryazarlık" kavramının kullanım alanlarının da giderek arttığı görülmektedir. Dijital Okuryazarlık niteliğini kazanan bireylerde internet ortamında kimseye ihtiyaç duymadan gezinmek, çeşitli programlarda yer alan arayüzleri sorunsuz kullanabilmek, çeşitli yazılım ve veri tabanlarından yararlanabilmek, dijital platformlarda kendi başına istenen temel görevleri yerine getirebilmek gibi davranışlar gözlenmektedir (Güven, 2019). Dijital okuryazarlık becerisi kadar içinde bulunulan yüzyılda önemi yadsınamayacak bir başka okuryazarlık becerisi finansal okuryazarlık adıyla yeni programda kendine yer bulmuştur. Finansal okuryazarlık kavramı, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) (2015) tarafından "Bir bireyin kişisel bütçesini yönetme sürecinde etkin ve bilinçli kararlar alabilmesini sağlayan finansal bilgiye sahip olması ve bu kararları uygulayarak bireysel ve toplumsal finansal refahı artırma yetisi" olarak ifade edilmiştir. Remund (2010) finansal okuryazarlığın alt boyutu olarak ifade edilebilecek özellikleri; "Finansal kavramlar bilgisi", "Finansal konular hakkında konuşabilmek yeteneği", "Bireysel finans yönetimi becerisi", "Uygun finansal karar verebilme becerisi" ile "Gelecek finansal ihtiyaçlar için etkin planlama yapabilme özgüveni" şeklinde sıralanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması istenen bir diğer okuryazarlık becerisi Harita Okuryazarlığı olarak belirlenmiştir. Bireylerin yaşadığı çevreden başlayarak içinde yaşadığı dünyayı daha iyi anlayabilmeleri için küçük yaşlardan itibaren haritaları daha iyi kavraması önemlidir (Güven, 2019). Harita okuryazarlığı kapsamında bireylerin kazanması gereken becerileri "Sembollerini anlama ve yorumlama", "Yön bulma", "Profil çıkarma", "Konum ve koordinat belirleme", "Taslak harita oluşturma ve yorumlama", "Ölçek kullanma", "Uzaklık, alan ve eğim ölçme" şeklinde sıralamak mümkündür (Mcclure, 1992, Akt: Kartal, 2016). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında dersin özel amaçları arasında yer alan "Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri" niteliğini kazanma sürecinde harita okuryazarlığı becerisinin önemli bir katkı sağlayacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Etkin ve sorumlu yurttaş olabilmek adına önemli görülen ve Sosyal Bilim disiplinleri arasında kritik öneme sahip olan Hukuk alanında nitelik kazanmanın gerekliliği karşımıza hukuk okuryazarlığı becerisini çıkarmaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan Hukuk Okuryazarlığı becerisi, hukukçu olma anlamında değil, hukuk alanındaki temel kavramları bilme, hukuk dilinden anlama, hukuk sisteminin işleyişi ve organları konusunda genel bilgi sahibi olma anlamına gelmektedir (Snaveley ve Cooper, 1997: 12 Akt: Oğuz, 2013). Bir bireyin hukuk okuryazarlığına sahip olması toplumu ilgilendiren ve toplumsal yaşamı düzenleyen ortak yasalardan oluşan problemlerin önlenmesinde toplumun geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Toplumun bir üyesi olarak yurttaşların temel olarak günlük işlerinde hukuk ve ilgili kurumlar hakkında bilgi sahibi olmaları, bu kurumlardan yardım istemeleri veya gerektiğinde kanunun öngördüğü işlemlere yönelmeleri ile kendini gösteren "hukuk bilincine" sahip olmaları ve bunların kendi ve başkalarının hakları ve yaşamdaki ilişkileri. Bu okuryazarlıkla, potansiyel olarak kendilerini yöneten kurallara saygı duymaya hak kazanabilirler (Güven, 2019).

Son yıllarda yüksek tanınırlık kazanan bir başka okuryazarlık türü olarak medya okuryazarlığı becerisi de programdaki yerini almıştır. Medyadaki bilgileri farklı yönlerden kendini ifade ederek anlama ve medya ürünlerine katkıda bulunarak yeni ürünler yaratma (Potter, 2005, s.11 Akt: Güney, 2018) olarak tanımlanan, medya okuryazarlığı kavramını farklı bir şekilde yorumlayan İlhan ve Aydoğdu (2015) ise "bireylerin medya araçlarını ihtiyaçları dahilinde kullanabilmesi" olarak ifade etmişlerdir. Medya aracılığıyla iletilen bilgileri doğru algılayabilmek, bu mesajların anlamını anlayabilmek, analiz edebilmek, analiz ettiği bilgileri dikkatle inceleyip doğru bir şekilde değerlendirebilmek ve farkındalığı yüksek bir toplum yaratmak olarak ifade edilebilecek medya okuryazarlığı becerisi, yurttaş bilincini geliştirmenin, demokratik bilinci yüksek bir toplum yaratmanın ve toplumsal yaşam düzenini korumanın bir yolu olarak görülmelidir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması önerilen okuryazarlık becerilerinden bir diğeri politik okuryazarlıktır. Temel olarak öğrencileri siyasal yaşamın önemli ve gerekli yönlerinde ve kullanımında destekleyecek becerileri kapsamına aldığı söylenebilir. Politik okuryazarlık becerileri açısından öğrenciler, yaşadıkları ülkenin yapısını ve işleyişini ve yaşamı sürdürmek için gerekli kurumları anlama, ulusal gündemdeki siyasi olay veya konulara odaklanabilme gibi nitelikleri kazanmalıdır. Bu niteliklerin kazanılması süreci, erken yaşlardan itibaren etkili bir şekilde öğretim aşamasında sosyal bilgiler dersi gibi uygun bir zeminde başlamalıdır. Bu sayede öğrenciler etkili vatandaşlığın gerekli özelliklerini de kazanmaya başlayabileceklerdir (Güven, 2019).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alması da Yerel Okuryazarlık Sosyal Bilgiler öğretiminde alternatif ve disiplinlerarası bir beceri olarak dikkat çekmektedir (Güven, 2019). Yerel okuryazarlık kavramı Güven (2018) tarafından "yaşadığı yerleşim biriminde milli ve manevi anlamda değeri ve önemi bulunan, eser, ören yeri, tarihi mekan, alan ya da yaşanan çevrede tanınmış örnek kişilikleri, tescilli ürünleri, gelenekleri ve edebi eserleri tanıma, yerel yaşam alanının temel özelliklerinin farkında olma ve gerektiğinde edindiği bilgileri başka bireylere doğru ve düzeyine uygun bir şekilde hazırlayacağı bir sunumla aktarabilme becerisini kapsamında bulunduran bir nitelik kazanma süreci" olarak tanımlanmıştır. Yerel okuryazarlık kavramının bilişsel, duyuşsal ve sunum becerisi olmak üzere üç temel boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu üç temel boyuttan ilki olan bilişsel boyut içerisinde Tarihi bilgi, kültürü tanıma, turistik ve ekonomik niteliğini keşfetme alt boyutları yer almaktadır. Duyuşsal boyut içerisinde ise sorumlu yurttaş olarak yerel nitelikleri sahiplenme, kültürel değeri sahiplenme ve turizm değerini farketme ve sahiplenme alt boyutları olduğu görülmektedir. Üç temel boyuttan sonuncusu olan beceri boyutunda ise yerel nitelikleri tanıma becerisi, yerel nitelikleri tanıma becerisi ve yerel nitelikleri doğru şekilde tanımak ve tanıtmak için araştırma becerisi alt boyutları yer almaktadır. Sosyal bilgiler dersinde programda yer alan ve kısaca tanıtılan okuryazarlık becerilerinin yanı sıra yerel okuryazarlık becerisinin de öğrencilere kazandırılması gerektiği öngörülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan okuryazarlık becerilerini konu alan ve Türkiye’de gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin belirlenen temel araştırma boyutları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda YÖK Ulusal Tez Merkezinde erişime açık şekilde yer alan lisansüstü eğitim tezlerini amaçları, yöntemleri, bulguları ve sonuçları açısından incelemek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada 2020 TR Dizin Dergi Değerlendirme Kriterleri 8. maddesinde belirtilen araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırma Modeli

Sosyal bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerinin incelendiği bu çalışmada hem araştırma amacına hem de nitel yönetime uygun olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknik ile gerçekleştirilen incelemelerde incelenen ölçütler belirlenerek ölçütler doğrultusunda sistematik bir inceleme yapılmaktadır. Kullanılan teknik farklı zaman diliminde gerçekleştirilen araştırmaların kapsadığı boyutların değişen ve farklılaşan yapıların incelenmesine olanak sunmaktadır. Böylece doküman türleri hakkında detaylı bilgilere ulaşılabilen ve dokümanların oluşturulma süreci sistematik biçimde incelenebilmektedir (Bretschneider, Cirilli, Jones, Lynch & Wilson, 2017).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2010-2021 yılları arasında Sosyal Bilgilere okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan dokümanlara YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla ulaşılmıştır. Elde edilen dokümanlar araştırma amacına uygun olacak şekilde

seçilmiştir. Gruba dahil edilen tüm dokümanlar yüksek lisans tezi veya doktora tezi olarak yayımlanmış olup sosyal bilgiler dersi kapsamında okuryazarlık ve türlerini ele almaktadır. 2010-2021 yılları arasında Sosyal Bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen tarama sonucunda toplam 30 yüksek lisans ve doktora tezine erişim sağlanmıştır. Erişim sağlanan 30 lisansüstü tezdten 21 tanesi yüksek lisans tezi dokuz tanesi de doktora tezidir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Okuryazarlık Becerileri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Öğretim Basamağı Açısından Dağılımı

Lisansüstü Eğitim Türü	Frekans	Yüzde
Yüksek lisans	21	70,0
Doktora	9	30,0
Toplam	30	100

Nitel araştırma yöntemine uygun teknikler temel alınarak oluşturulan çalışmalarda araştırmacının amacı sonuçları tüm evrene genellemek değil ana problemi derinlemesine incelemektir. Araştırılan konunun daha iyi anlaşılması için araştırmacılar amaçlı bir biçimde çalışma grubunu belirlemektedir (Creswell, 2012). Bir araştırmada gözlenecek durum belirli niteliklere sahip olaylar, kişiler ve durumlardan oluşabilmektedir. Bu durumda çalışma grubu için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesnelere, olaylar vb) dikkate alınmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel amaç araştırmacı tarafından oluşturulan ya da daha önceden var olan ölçütleri karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2006).

Veri Toplama

2010 yılından 2021 yılına kadar Sosyal Bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerini derinlemesine inceleme amacıyla veri toplama süreci belgelerin kayıt edilmesiyle başlamıştır.

Çalışma grubunda belirtilen YÖK Ulusal Tez Merkezinde erişime açık halde olan ve bilgiler dersini konu alan tüm lisansüstü tez çalışmalarına ulaşılmıştır. Bu aşamada “Çevre Okuryazarlığı”, “Dijital Okuryazarlık”, “Finansal Okuryazarlık”, “Harita Okuryazarlığı”, “Hukuk Okuryazarlığı”, “Medya Okuryazarlığı”, “Politik Okuryazarlık” ve “Yerel Okuryazarlık” anahtar kelime gruplarından yararlanılmıştır. Ardından tez çalışmaları dijital ortamda kaydedilmiş ve araştırmacının alt amaçları bağlamında sistematik bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte incelemeler rapor haline getirilerek her bir tez çalışması için ayrı ayrı işlem sağlanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda raporlara kaydedilen veriler tezin gerçekleştirildiği yıl, amaç, yöntem ve sonuç boyutları yönüyle analiz edilmiştir. Bununla birlikte amaç ve sonuçların yer aldığı verilerde bu boyutlar anahtar kullanılarak oluşturulmuştur. Analiz sonucu elde edilen değerler frekans ve yüzdelik değerler şeklinde tablolaştırılarak bulgular başlığı altında sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde tarama sonucunda ulaşılan lisansüstü tezlerin yayınlandığı yıllara göre dağılımının yanı sıra amaçları, yöntemleri, bulguları ve sonuçlarının incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Okuryazarlık Becerileri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin yıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgilere Yönelik Okuryazarlık Becerileri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans	Yüzde
2021	6	20,0
2020	4	13,3
2019	8	26,7
2018	3	10,0
2017	3	10,0
2015	1	3,3
2013	2	6,7
2011	2	6,7
2010	1	3,3
Toplam	30	100

Tablo 2 incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin yıllara göre dağılımı yer almaktadır. En fazla tez çalışmasının 2019 yılında (f=8) gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarında da 2019 yılında olduğu kadar olmasa da önceki yıllara göre bir artış olduğu görülmektedir. Ez az tez çalışmasının gerçekleştirildiği yıllar ise 2015 (f=1) ve 2010 (f=1) olduğu görülmektedir. Tezlerin son yıllarda artış göstermesi ise okuryazarlık türlerinin Türkiye’de son yıllarda araştırma konusu olarak araştırmacıların daha çok dikkatini çekmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Okuryazarlık Becerileri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Amaçlarına İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan ya da kullanılan okuryazarlık becerilerini konu alan lisansüstü eğitim tezlerinin amaçlarına ilişkin inceleme sonuçları aşağıda Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. İncelenen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Okuryazarlık Becerileri Açısından Dağılımı

Okuryazarlık Becerisi	Frekans	Yüzde
Medya Okuryazarlığı	11	36,7
Harita Okuryazarlığı	4	13,3
Finansal Okuryazarlık	4	13,3
Bilgi Okuryazarlığı	3	10
Hukuk Okuryazarlığı	2	6,7
Teknoloji Okuryazarlığı	2	6,7
Yerel Okuryazarlık	2	6,7
Politik Okuryazarlık	1	3,3
Dijital Okuryazarlık	1	3,3
Toplam	30	100

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin amaçlarına göre hangi okuryazarlık türlerini konu aldığı yer almaktadır. Gerçekleştirilen tezlere en çok konu olan okuryazarlık türünün medya okuryazarlığı (f=11) olduğu görülmektedir. En az konu olan okuryazarlık türleri ise politik okuryazarlık (f=1) ve dijital okuryazarlık (f=1) olduğu görülmektedir. Medya okuryazarlığının gerçekleştirilen tezlere daha çok konu olmasında medya okuryazarlığı becerisinin diğer okuryazarlık becerilerinden daha eski tarihlere dayanması ve ayrıca medyanın yaşamı etkileme gücünün yüksekliğinden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. Araştırmaların amaçları tek tek incelendiğinde daha çok çalışma gruplarının ilgili okuryazarlık becerisine sahip olma durumlarının belirlenmesi, okuryazarlık türüne yönelik düşünceleri ve okuryazarlık türüne yönelik becerilerin incelenmesi şeklinde olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Okuryazarlık Becerileri Konusunda Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Yöntem Boyutuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerinde kullanılan yöntemlere ilişkin bulgulara Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 4. *Sosyal Bilgilere Yönelik Okuryazarlık Türleri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerinde Kullanılan Araştırma Yöntemleri ve Desenler*

Araştırma Yöntemi	Desenler	Frekans	Yüzde
Nicel Araştırma Yöntemi	Betimsel Tarama Deseni	4	13,3
	İlişkisel Tarama Deseni	3	10
	Tarama Deseni	4	13,3
	Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen	2	6,7
	Durum Çalışması	3	10
Nitel Araştırma Yöntemi	Eylem Araştırması	3	10
	Olgu Bilim Araştırması	1	3,3
	Nitel Araştırma	1	3,3
	Karma Araştırma Deseni	4	13,3
Karma Araştırma Yöntemi	Açıklayıcı Karma Desen	2	6,7
	Yakınsayan Paralel Karma Desen	2	6,7
	İç İççe Karma Desen	1	3,3
Toplam		30	100

Tablo 4'te tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine ve desenlere yer verilmektedir. Buna göre tablo incelendiğinde tezlerde nitel, nicel ve karma araştırma yöntemlerinin kullanılmış olduğu görülmektedir. En çok kullanılan araştırma yönteminin nicel araştırma yöntemine uygun teknikler (f=13) olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama araştırmaları ise en çok kullanılan desenler arasında yer almaktadır. En çok kullanılan nicel araştırma yöntemini ise karma araştırma yöntemlerinin (f=9) takip ettiği görülmektedir. En az kullanılan araştırma yöntemi ise nitel araştırma yöntemi (f=8) olduğu görülmektedir.

Tablo 5. *Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Önerilen Okuryazarlık Türleri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinde Yer Alan Çalışma Grupları*

Çalışma Grubu	Frekans	Yüzde
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları	17	56,7
Öğrenciler	9	30
Öğretmenler	3	10
Öğrenci, Öğretmen ve Veliler	1	3,3
Toplam	30	100

Tablo 5'te ise gerçekleştirilen tezlerin çalışma gruplarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde çalışma grubu olarak en çok tercih edilen grubun öğretmen adayları (f=17) olduğu görülmektedir. Diğer grupların ise öğrenciler (f=9), öğretmenler (f=3) ve öğrenci, öğretmen ve veliler (f=1) olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Önerilen Okuryazarlık Türleri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinde Kullanılan Veri Toplama Araçlarının İnceleme Sonuçları

Veri Toplama Aracı	Hazır/Geliştirilmiş	Frekans
Ölçek	Hazır	14
	Geliştirilmiş	6
Anket/Test	Hazır	4
	Geliştirilmiş	5

Tablo 6'da araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının araştırmacılar tarafından geliştirilme durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde tezlerin 20 tanesinde ölçek kullanıldığı ve bu ölçeklerin çoğunluğunun (f=14) başka araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama araçlarından oluştuğu diğerlerinin (f=6) ise araştırmacılar tarafından geliştirildiği görülmektedir. Yine tezlerin 9 tanesinde anket ve testlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu anket ya da testlerin yarısından fazlasının (f=5) araştırmacı tarafından geliştirildiği diğerlerinin (f=4) ise hazır bulunan anket ve testlerden oluştuğu görülmektedir. Gerçekleştirilen tezler veri toplama araçları açısından incelendiğinde ölçek, anket ya da test veri toplama araçlarının araştırmacı tarafından geliştirildiği tezlerin daha çok doktora tezleri olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ise daha çok başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bulunan ölçek, anket ya da testlerin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Önerilen Okuryazarlık Türleri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Veri Analizine İlişkin İnceleme Sonuçları

Analizde Kullanılan Teknikler	Frekans
t-testi	17
ANOVA	17
Betimsel Analiz	11
İçerik Analizi	8
Post Hoc Testler	8
Pearson Korelasyon Katsayıları Testi	4
ANCOVA	1
Kruskal Wallis testi	2
Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	3
Mann-Whitney U Testi	3
Welch Testi	1
Kolmogorov – Simirnov Testi	2

Tablo 7’de araştırmaların veri analizinde kullandığı istatistiksel tekniklere yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde ise daha çok karşılaştırma testleri olan t-testi (f=17) ve ANOVA (f=17) testlerine yer verilmiş olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen tezlerde ulaşılan örneklemlerden elde edilen verilerin normallik sınaması sonucuna göre varyansların homojen dağılım gösterdiği çıkarılabilir. Elde edilen nitel verilerin analizinde ağırlıklı olarak betimsel analiz tekniğinin (f=11) çok kullanılan analiz tekniklerinden biri olduğu da yine aynı tabloda görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Önerilen Okuryazarlık Türleri Kapsamında Gerçekleştirilen Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Bulgu ve Sonuçları Açısından İnceleme Sonuçları

Araştırmanın alt amaçları bağlamında Sosyal Bilgiler dersine yönelik önerilen okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezleri bulgu ve sonuçları yönüyle incelenmiş, inceleme sonuçları tezin gerçekleştirilmiş olduğu okuryazarlık türleri çerçevesinde sırasal şekilde bu bölümde sunulmuştur.

Medya Okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Medya okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgularına ve sonuçlarına bakıldığında bir araştırmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler yapılan başka bir araştırma sonrasında öğrencilerin medya okuryazarlığına yönelik farkındalıklarında önemli bir değişim olduğu, medya okuryazarlığı becerilerini kazandıkları, derse yönelik olumsuz algıların olumluya doğru dikkat çekici bir şekilde değiştiğı ve öğrencilerin derse girerken kendilerini mutlu hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Medya okuryazarlığı paket programının uygulandığı bir diğer araştırmada bu programın medya okuryazarlığı başarısını olumlu etkilediğı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen başka bir araştırmada da öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin düşük olmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. İncelenen bir başka araştırmada ise kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre medya okuryazarlığı ve iletişim beceri ölçeğı ortalamasının daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen kimi çalışmalarda üniversiteler ölçeğinde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterdiği de belirlenmiştir. Yine incelenen araştırmaların bazılarında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek çıktığı görülürken, sosyal medyaya yönelik olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Medya okuryazarlığı dersi alan öğretmen adaylarının dersi almayan adaylara göre genel tutum puanları açısından anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılan araştırmaların varlığı da gözlemlenmiştir.

Harita Okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarını ilişkin incelemeler

Harita okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulguları incelendiğinde öğrencilerin çalışma grubu olarak belirlendiğı bir araştırmada oryantiring uygulamalarının öğrencilerin harita okuryazarlık beceri düzeylerini yükselttiğı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada ise özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin devlet okullarında öğrenim gören öğrencilere göre harita okuryazarlık beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada öğretmenlerin harita okuryazarlığı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, ders sayısının yetersiz oluşu ve kazanımların yoğunluğu nedeniyle öğrencilerle harita okuryazarlığı becerisi geliştirme konusunda yeterli çalışma yapamadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada ise hafif düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin harita okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinin öğrenciler fayda sağladığı, kendilerine olan özgüvenlerini artırdığı, soyut düşünme ve yorumlama becerilerini geliştirdiğı, okula ve sosyal bilgiler dersine olan ilgilerini artırdığı sonuçlarına ulaşıldığı belirlenmiştir.

Finansal Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Finansal okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgularına ve sonuçları incelendiğinde öğrencilerle gerçekleştirilen bir çalışmada bağlam temelli öğrenme yaklaşımının akademik başarı, finansal okuryazarlık becerisi ve öğrenmenin kalıcılığı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine öğrencilerle gerçekleştirilen başka bir çalışma da Finansal okuryazarlık ile ilgili geliştirilen bir programın öğrencilerin finansal bilgilerini artırma ve olumlu finansal tutum ve davranış kazandırma açısından MEB tarafından hazırlanan programa kıyasla daha yüksek bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen bir araştırmada öğretmen adaylarının kabul edilebilecek düzeyde finansal kavram bilgisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada da öğretmen adaylarına uygulanan finansal okuryazarlık öğretimi etkinliklerinin adayların finansal okuryazarlıkları, akademik başarıları, finansal tutum ve davranışları üzerinde olumlu bir etkiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmış olduğu görülmektedir.

Bilgi Okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Bilgi okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına bakıldığında öğrencilerle yapılan bir çalışmada bilgi okuryazarlığı becerilerinden bilgi gereksinimini fark etme becerilerinin öğrencilerde eksik olduğu sonucuna ulaşılmışken bir diğer araştırma da öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları ile gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise bilginin gerekliliği üzerine düşünen öğretmen adaylarının, bilgi teknolojisindeki gelişmeleri yakından takip ederek bilgi okuryazarlığı deneyimi kazandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Hukuk Okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Hukuk okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk bilgi düzeyleri, duyuşsal eğilimleri, hukuk konularına karşı davranışları, hukuk okuryazarlık düzeylerinin yüksek ve ortalamanın üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer araştırmada ise öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin orta düzeyde yer aldığı, hukuk okuryazarlık bilgi düzeylerinin erkek öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir fark gösterdiğine, hukuki süreç yaşamış olma değişkenine göre hukuki süreç yaşayan öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlık bilgi, tutum ve davranışlarının daha yüksek düzeyde olduğuna ve öğretmen adaylarının hukuk konularının öğretiminde kendilerini yeterli görmedikleri ve hukuk öğretimini uygulamaya dayalı ve sosyal yaşamla birleştirilmiş olarak almak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Teknoloji Okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Teknoloji okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına bakıldığında öğretmen adayları ile yapılan araştırmada öğretmen adaylarının bir kısmına teknoloji eğitimi programı uygulanmıştır. Uygulanan programın öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık düzeylerini yükselmesini, teknolojik yaşama yönelik becerilerinin gelişmesini, teknolojinin doğasına ilişkin bilgilerinin artmasını, tasarlanmış dünyaya ilişkin okuryazarlık düzeylerinin gelişmesini, tasarıma dair beceri düzeylerini yükselmesini ve teknoloji ve topluma ilişkin bilgilerinin artmasını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir araştırmada ise katılımcıların bütün boyutlarda orta düzeyde beceriye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Yerel Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına bakıldığında araştırma kapsamındaki öğrencilerin yerel okuryazarlık becerisine yeterli düzeyde sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmışken bir diğer araştırmada çalışma grubu

olan öğretmenlerin birer yerel okuryazar oldukları ve buldukları ilin yerel tarihi, kültürü ve manevi değerleri hakkında yeterli bilgiye sahip olarak bu bilgileri aktarma konusunda da yeteri düzeyde beceriye sahip olduklarını hissettikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Politik Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Politik Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezin bulgu ve sonuçlarına bakıldığında araştırma kapsamında öğretmen adaylarına verilen Politik Okuryazarlık Eğitiminin adayların politik okuryazarlık düzeylerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Adayların eğitim sonrasında politik okuryazarlık bilgi, beceri ve değerler bakımından önemli derece de gelişim gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlerin bulgu ve sonuçlarına ilişkin incelemeler

Dijital Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezin sonuçlarına bakıldığında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık düzeylerinin öğretmenlerin ailelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşıldığı görülmüştür. Ailelerinin eğitim seviyeleri yüksek olan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda kişisel bilgisayara sahip olma, sosyal ağları kullanma, takip edilen teknolojik dergiler, sürekli bir internet bağlantısına sahip olma, dijital okuryazarlıkla ilgili sempozyum, kongre, seminer vb. etkinliklere katılma, dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir eğitim alma ve günlük internette geçirilen süre gibi durumların dijital okuryazarlık düzeylerini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirilerek ulaşılan sonuçlar tartışılarak bu bölümde sunulmuştur:

Sosyal Bilgiler dersine yönelik kazandırılması önerilen okuryazarlık becerileri kapsamında 2010-2021 yılları arasında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerine ilişkin olarak çalışmaların daha çok yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. 2010-2021 yılları arasında gerçekleştirilen 30 çalışmanın 21 tanesi yüksek lisans programlarında dokuz tanesinin ise doktora programlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak Türkiye'deki üniversitelerde daha fazla sayıda yüksek lisans programının varlığı gösterilebilir. Halihazırda doktora programlarına göre yüksek lisans programlarının daha fazla sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Haçat ve Demir (2019) tarafından Türkiye'deki eğitim alanında okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tezlere yönelik incelemenin yapıldığı çalışmada da bu duruma benzer bir sonuca ulaşıldığı belirlenmiştir. Doktora programlarının açılışında gerekli yeterliğin sağlamanın güçlüğü ve yanı sıra kontenjanların sınırlı oluşu bu durumun oluşmasında etken olan bir başka faktördür denilebilir.

2010-2021 yılları arasında Sosyal Bilgiler dersine yönelik olarak önerilen okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin tamamlandığı yıllar açısından incelenen tarihi dilimde sürekli bir artış gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler dersine yönelik önerilen okuryazarlık becerileri kapsamında en fazla tez çalışmasının 2019 yılında gerçekleştirilmiş olduğu da yine inceleme sonucunda görülmüştür. Araştırma kapsamında ulaşılan bu sonuca benzer sonuçlara Karakulle, Karademir ve Armağan (2019), Erdem (2018) ile Omur ve Uyar (2020) tarafından yapılan çalışmalarda da rastlanmıştır. Bu duruma son yıllarda üniversitelerde açılan yüksek lisans ve doktora programlarının sayısındaki artışın ve yanı sıra okuryazarlık becerilerinin araştırmaya değer düzeyde dikkat çekici yapısının sebep olmuş olabileceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında incelenen tezlere Sosyal Bilgiler dersine yönelik önerilen okuryazarlık becerileri açısından bakıldığında en fazla tez çalışmasının gerçekleştirildiği okuryazarlık türünün Medya Okuryazarlığı olduğu belirlenmiştir. Medya okuryazarlığı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları, harita okuryazarlığı ve finansal okuryazarlık

kapsamında gerçekleştirilen araştırmaların takip ettiği görülmektedir. Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da eğitim alanında en çok gerçekleştirilen okuryazarlık türündeki çalışmanın Medya Okuryazarlığı kapsamında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma Türkiye’de teknolojinin gelişmesiyle hayatımızda daha çok yer almaya başlayan medya kavramının günlük hayattaki kullanımının artmasıyla bu kavramın araştırmalara daha çok konu olmasının neden olduğu söylenebilir. Lopez, Ornelas, Morales ve Sandoval (2021) tarafından gerçekleştirilen teknolojiye yönelik ortaya çıkan okuryazarlık türleri kapsamındaki araştırmada da teknolojiyi aktif bir Şekilde kullanan ve teknolojiyle tamamen bağlantısı olan toplumlarda teknolojiye yönelik okuryazarlık türlerinin insanların gelişimleri için önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle araştırmada ulaşılan sonucun paralellik gösterdiği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersine yönelik olarak önerilen okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen tezlerin kullanılan yöntem açısından durumlarına bakıldığında ise Haçat ve Demir (2019), Karakulle, Karademir ve Armağan (2019) ve Erdem (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmalardaki sonuçlara benzer bir Şekilde en çok tercih edilen araştırma yönteminin nicel araştırma yöntemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki tezlerde nicel araştırma yöntemlerinden tarama desenlerinin daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalarda katılımcıların daha çok okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlandığı için daha çok nicel yöntemlerden tarama deseninin kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin çalışma grupları incelendiğinde araştırmaların çoğunlukla ğretmen adayları ile yapıldığı görülmektedir. Bu sonuçla paralellik gösteren Haçat ve Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise doktora programlarında yapılan çalışmalarda çalışma grubu olarak en çok ğretmen adaylarının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmaları öğrencilerle yapılan çalışmaların takip ettiği görülmektedir. Bu çalışmaların üniversitelerde gerçekleştirildiği durumunu göz önünde bulundurursak ğretmen adaylarını ulaşmanın daha kolay olduğunu söyleyebiliriz. Bu kolaylığın ise gerçekleştirilen çalışmalarda çalışma grubu olarak daha çok ğretmen adaylarının tercih edilmesine sebep olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgilere yönelik okuryazarlık türleri kapsamında gerçekleştirilen tezlerde kullanılan ölçek, anket ve test gibi veri toplama araçlarının araştırmacılar tarafından geliştirilme durumları incelendiğinde ölçek kullanılan araştırmalarda araştırmacıların çoğunun daha önceden geliştirilmiş veri toplama araçlarını kullandıkları görülmektedir. Anket ya da test kullanılan araştırmalarda ise araştırmacıların daha çok kullanılan anket ve testleri kendilerinin geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Başkaları tarafından geliştirilen veri toplama araçlarının daha çok yüksek lisans programlarında gerçekleştirilen tezlerde kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Doktora programlarında gerçekleştirilen tezlerde ise daha çok ölçek, anket veya test gibi veri toplama araçlarının araştırmacılar tarafından geliştirildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerde veri analizinde kullanılan yöntem ve testlere göre dağılıma bakıldığında ise araştırmalarda daha çok t-testi ve ANOVA kullanıldığı görülmektedir. Bu testleri ise betimsel analiz ve içerik analizi yöntemlerinin takip ettiği görülmektedir. Erdem (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da çalışma kapsamında incelenen tezlerin veri analizinde en çok kullanılan yöntemin betimsel analiz yöntemi olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Tezlerin sonuçları kapsamında yapılan incelemede araştırmacıların inceledikleri okuryazarlık becerisine ilişkin olarak örneklem aldıkları katılımcıların ilgili okuryazarlık türü boyutunda çoğunlukla kendilerini üst düzeyde yeterli gördükleri sonucuna ulaştıkları belirlenmiştir. Bunun yanında araştırma kapsamında katılımcılara uygulanan okuryazarlık programlarının ya da etkinliklerin katılımcıların ilgili okuryazarlık türü düzeylerinin yükselmesine olumlu Şekilde etki ettiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

neriler

Araştırmanın temel ve alt amaçlarına bağlı olarak ulaşılan sonuçlar doğrultusunda getirilebilecek öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Araştırmanın amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik okuryazarlık becerileri kapsamında gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin amaçları, yöntemleri ve sonuçları incelenmiştir. Araştırmada betimsel olarak ele alınan bu boyutlarsonraki araştırmalarda daha detaylı olarak incelenebilir.
- Bu araştırmada okuryazarlık becerileri ile ilgili Sosyal Bilgiler dersine yönelik gerçekleştirilen tezler incelenmiştir. Sonraki araştırmalarda ise okuryazarlık becerileri ile ilgili farklı alanlara yönelik gerçekleştirilen tezler incelenebilir.
- Sonraki araştırmalarda okuryazarlık türlerinden sadece biri seçilerek bu okuryazarlık türü kapsamında gerçekleştirilen tezler içerik analizi ya da meta analiz tekniği ile incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Altun, A. (2005). Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar. Ankara: Anı yayıncılık.
- Bretschneider, P. J., Cirilli, S., Jones, T., Lynch, S. ve Wilson, N. A. (2017). *Document review as a qualitative research data collection method for teacher research*. SAGE Publications Ltd.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Boston: Pearson.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(4), 693-717.
- Güney, B. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanımlarının medya okuryazarlık düzeyinde farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bursa.
- Güven, B. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir yaklaşım: Yerel Okuryazarlık. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, 1546-1554. Doi: 10.14527/7786052414743 (Tam metin bildiri /sözlü sunum) (Yayın No: 4599134).
- Güven, B. (2019). Yerel Okuryazarlık. Ankara. Pegem Akademi.
- Haçat, S. O. ve Demir, F. B. (2019). Eğitim alanında okuryazarlık üzerine yapılan lisansüstü tezlerin analizi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 116-145.
- İlhan, E. ve Aydoğdu, E. (2015). Medya Okuryazarlığı Dersi ve Yeni Medya Algısını Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi "academia"*, 4(1), 52-68.
- Kana, F., Aşçı, E., Zorlu Kana, H. ve Elkıran, Y. M. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının eğitim programı okuryazarlık düzeyleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 80(6), 233-245.
- Karakulle, İ., Karademir, Ö., & Armağan, M. V. (2019). Finansal okuryazarlık: Türkiye’de hazırlanan lisansüstü tezlere yönelik teorik bir inceleme. *Econder International Academic Journal*, 3(1), 99-114.
- Kartal, F. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sivas.
- Lopez, J.R., Ornelas, M.L., Morales, K.F.&Sandoval, J.O., (2021). A concept approach among three types of literacy: computer literacy, technological literacy and information literacy. UnivAutonomaBaja California, Mexicali, Baja California, Mexico.

- Oğuz, S. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Omur, S. & Uyar, M. (2020). Disiplinlerarası, Yaklaşım Olarak Medya Okuryazarlığı: Türkiye'de Üretilen Tezler Üzerine Bir İnceleme. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 277-290.
- Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*. Vol. 44, No.2, pp. 276-295.
- Roth, C. E. (1968). Curriculumoverviewfordevelopingenvironmentallyliteratecitizens. (ERIC Reproduction Service No. ED 032982).
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2006). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TCMB (2015), Finansal Okuryazarlık Kavramı Tanımı. TCMB terimler Sözlüğü. Erişim Adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Egitim-Akademik/Terimler+Sozlugu/>. Erişim tarihi: 14/07/2017.

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN KAYNAKLARIN LİSTESİ

- Adalar, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık Ve Öğretimi: Bir Model Önerisi* (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Akbaş, Y. (2019). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin Yerel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)* (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale).
- Aksoy, N. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Algı Düzeyleri Ve Görüşleri: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Örneği* (Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa).
- Altıntaş, S. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle MedyaOkuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa).
- Altun, A. (2010). *Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi VebÖğretimi* (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Arıkan, İ. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Bağlam Temelli Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına, Finansal Okuryazarlık Becerilerine Ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi* (Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ).
- Ayuldeş, M. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Oryantiring Uygulamalarının İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Harita Okuryazarlık Düzeylerine Etkisi* (Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon).
- Can, B. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Harita Okuryazarlık Becerisinin Belirlenmesi* (Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya).
- Cendek, M. E. (2015). *Öğrencilerde Harita Okuryazarlığının Geliştirilmesine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri* (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- Çavuş, E. İ. (2019). *Özel Eğitim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Okuryazarlığı Becerisinin Geliştirilmesi* (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Çelik, T. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Bakış Açısı Geliştirmelerinde Medya Okuryazarlığı Dersinin Rolüne İlişkin Bir Çalışma* (Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli).

- Çelikten, L. (2020). *Marmara Finansal Okuryazarlık Programı'nın Geliştirilmesi Ve İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- Çinelioğlu, G. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi* (Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir).
- Demir, A. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ).
- Dolanbay, H. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Yönelik Medya Okuryazarlığı Eğitimi Modeli* (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- Dündar, A. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Yerel Okuryazarlıklarının İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)* (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale).
- Er, T. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde).
- Güllü, A. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlık Durumları* (Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu).
- Güney, B. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Medya Kullanımlarının Medya Okuryazarlık Düzeyinde Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa).
- Kara, H. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi* (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla).
- Oğuz, S. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi* (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Özdemir, M. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Medya Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ).
- Özel, A. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Algılarının İncelenmesi* (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya).
- Özgün, M. (2019). *Sosyal Bilgilerde Bilgi Okuryazarlığı: Öğrenci Görüşlerine Yönelik Bir Durum Çalışması* (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu).
- Şan, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi* (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- Talan, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığına Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)* (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş).
- Yaman, C. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği)* (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde).
- Yıldırım, Ş. (2017). *Türkçe Ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Eğitimi İle İlgili Becerileri Ve Görüşleri* (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van).
- Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığı Düzeylerinin Ve Teknoloji İle Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik*

Görüşlerinin Belirlenmesi (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).

Yordamlı, D. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Epistemolojik İnançları Ve Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa).